

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT XIZMATCHILARI HUQUQLARINING KONSTITUTSIYAVIY ASOSLARI

Usmonova Odina Habibovna

Farg‘ona viloyati yuridik texnikumi
maxsus fan o‘qituvchisi 3-darajali yurist.

Annotatsiya: Davlat xizmatchilarining huquqlarini belgilashda O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi asosiy o‘rin tutadi. Unda davlat tashkil etilishi va faoliyatining asosiy tamoyillari, fuqarolarning huquq va majburiyatlari, shuningdek, davlat organlari faoliyatining asosiy tamoyillari, jumladan, davlat xizmatchilarining huquq va majburiyatlari mustahkamlangan. Maqolada O‘zbekiston Respublikasida davlat xizmatchilari huquqlarining konstitutsiyaviy asoslari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Davlat, konstitutsiya, davlat xizmatchilari, huquq, majburiyat, jamiyat, qonun, qonun chiqaruvchi organ, ijro etuvchi organ, sud hokimiyati, sud tarmoqlari, mahalliy hokimiyat, huquq va erkinliklar daxlsizligi, mehnat huquqi, shaxsiy erkinlik, shaxsiy daxlsizlik, vijdon va e‘tiqod erkinligi, so‘z erkinligi, davlat organlari, qonuniy faoliyat, davlat xizmatchilarining huquqlari, davlat xizmatchilarining majburiyatlari.

O‘zbekiston Respublikasida davlat xizmatchilari huquqlarining konstitutsiyaviy asoslari Konstitutsiyada mustahkamlangan davlat boshqaruvi va qonun ustuvorligi tamoyillariga asoslanadi. Konstitutsiyaning 1-moddasiga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasi demokratik, suveren, ijtimoiy-huquqiy davlatdir. Konstitutsiyaning 3-moddasiga binoan O‘zbekiston Respublikasida davlat hokimiyati hokimiyatlarning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatiga bo‘linishi asosida amalga oshiriladi.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ham fuqarolarning qonun va sud oldida tengligi, erkinligi va shaxsiy daxlsizligi, shuningdek, ularning mehnat qilish, bilim olish, vijdon va e‘tiqod erkinligi, so‘z erkinligi va boshqa huquqlari belgilab berilgan.

Bundan tashqari O‘zbekiston Respublikasida davlat xizmatchilari faoliyatini tartibga soluvchi, ularning huquq va majburiyatlarini belgilab beruvchi qonunlar mavjud. Mazkur Qonunlarda davlat xizmatchilarini tanlash, tayinlash va lavozimidan ozod etish qoidalari, shuningdek, ularning xizmat vazifalari hamda xizmat vazifalarini bajarmaganlik uchun javobgarlik belgilangan.

Shunday qilib, O‘zbekiston Respublikasida davlat xizmatchilari huquqlarining asoslari konstitutsiyada belgilanganidek, qonun va sud oldida tenglik tamoyillariga, shuningdek, “Davlat davlat xizmati to‘g‘risida”gi qonunga asoslanadi. Konstitutsiya va mazkur qonun davlat xizmatchilarining huquq va majburiyatlarini belgilaydi.

O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi mamlakatning asosiy qonuni bo‘lib, fuqarolar va davlat organlari, shu jumladan, davlat xizmatchilarining huquqiy maqomining asoslarini belgilab beradi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklari, shuningdek, davlat tomonidan ta‘minlanishi lozim bo‘lgan kafolatlar mustahkamlab qo‘yilgan. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi fuqarolar va davlat organlari, shu jumladan, davlat xizmatchilarining huquqiy maqomining asoslarini belgilab beradi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklari, shuningdek, davlat tomonidan ta‘minlanishi lozim bo‘lgan kafolatlar mustahkamlangan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mehnat qilish, kasb tanlash erkinligi, qonun va sud oldida tengligi, fuqarolarning huquq va erkinliklarini o‘zboshimchalik bilan cheklashga yo‘l qo‘yilmasligi, shuningdek, mehnat huquqlarini himoya qilish kafolatlangan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mehnat qilish, kasb tanlash erkinligi, qonun va sud oldida

tengligi, fuqarolarning huquq va erkinliklarini o'zboshimchalik bilan cheklashga yo'l qo'yilmasligi, shuningdek, mehnat huquqlarini himoya qilish kafolatlangan, fuqarolarning huquq va erkinliklari daxlsizligi ta'minlangan.

Davlat xizmatchilari davlat hokimiyati tarkibiga kiradi va o'z xizmat vazifalarini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunlari asosida bajaradi. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida davlat xizmatchilari faoliyatining asosiy prinsiplari, jumladan, ularning huquq va majburiyatlari, lavozimga tayinlash va lavozimdan ozod etish tartiblari, davlat xizmatchilarining huquq va manfaatlarini himoya qilish belgilangan.

Shu bilan bir qatorda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida davlat organlari, jumladan, davlat apparatini boshqaradigan ijro hokimiyati va davlat xizmatchilari faoliyatining asoslari ham belgilab qo'yilgan. Qonun chiqaruvchi hokimiyat va sud hokimiyati ham o'z vazifalarini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunlari asosida amalga oshiradi. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida davlat xizmatchilari faoliyatining asosiy prinsiplari, jumladan, ularning huquq va majburiyatlari, lavozimga tayinlash va lavozimdan ozod etish tartiblari, davlat xizmatchilarining huquq va manfaatlarini himoya qilish belgilangan.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida davlat organlari, jumladan, davlat apparatini boshqaradigan ijro hokimiyati va davlat xizmatchilari faoliyatining asoslari ham belgilab qo'yilgan. Qonun chiqaruvchi hokimiyat va sud hokimiyati ham o'z vazifalarini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunlari asosida amalga oshiradi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi davlat xizmatchilarining huquqlarini belgilashda muhim o'rin tutadi hamda ularning huquq va erkinliklarini kafolatlaydi, shuningdek, davlat organlari faoliyati va davlat apparatini boshqarish asoslarini belgilab beradi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida davlat xizmatchilarining bir qator huquq va erkinliklari kafolatlangan, ularning himoya qilinishi ta'minlangan va ularni buzganlik uchun javobgarlik belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida davlat xizmatchilarining konstitutsiyaviy huquqlari sohasidagi kafolatlarining ayrimlari quyidagilardan iborat:

1. Qonun va sud oldida tenglik: davlat xizmatchilari teng huquq va erkinliklarga, shuningdek qonun va sud oldida teng himoyaga ega. Hech kim O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga zid bo'lgan harakatlarni qilishga majburlanishi mumkin emas.
2. Kasb va faoliyat turini tanlash erkinligi: davlat xizmatchilari kasb va faoliyat turini erkin tanlash, shuningdek, ish joyini erkin tanlash huquqiga ega.
3. Mehnat huquqi va mehnatkashlarning huquqlarini himoya qilish: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi davlat xizmatchilariga o'z malakasi va mehnatiga muvofiq mehnat qilish va haq to'lash huquqini, shuningdek, xodimlarning huquqlarini himoya qilishni kafolatlaydi.
4. Fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi fuqarolarning huquq va erkinliklarini, shu jumladan, davlat xizmatchilarining huquq va erkinliklarini davlat va boshqa shaxslar tomonidan o'zboshimchalik bilan cheklash va buzilishidan himoya qilishni kafolatlaydi.
5. Shaxsiy daxlsizlikni hurmat qilish: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi davlat xizmatchilarining shaxsiy hayotining daxlsizligini hurmat qilishni, shu jumladan shaxsiy ma'lumotlarini qonunga xilof ravishda to'plash, foydalanish va oshkor qilishdan himoya qilishni kafolatlaydi.
6. Diskriminatsiyadan himoya qilish: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi jinsi, yoshi, millati, dini, tili, nogironligi va boshqa sabablarga ko'ra kamsitishni taqiqlaydi, ya'ni davlat xizmatchilari shu asosda kamsitilishi mumkin emas.

O'zbekiston Respublikasida davlat xizmatchilarining konstitutsiyaviy huquqlari ularning huquq va erkinliklarini ta'minlash, mamlakatda demokratiya va qonun ustuvorligini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida davlat xizmatchilarining huquqlarini, jumladan, tenglik va kamsitilmaslik huquqini, davlat ishlarini

boshqarishda ishtirok etish huquqini, sud orqali himoyalani sh huquqini himoya qilishga qaratilgan qator chora-tadbirlar va dasturlar belgilangan, ularning ijtimoiy himoya va farovonlik huquqi himoya qilingan.

Davlat xizmatchilari davlatni boshqarish va rivojlantirishda muhim o'rin tutadi, ularning huquq va erkinliklari himoya qilinishi va hurmat qilinishi zarur. O'zbekiston Respublikasi davlat xizmatchilarining huquqlarini yanada rivojlantirish va mustahkamlash, shuningdek, ularning mehnat qilishi va malakasini oshirishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga intilmoqda.

Davlat xizmatchilarining konstitutsiyaviy huquqlari demokratik qadriyatlar va qonuniylik tamoyillarining ajralmas qismi bo'lib, ularni himoya qilish va hurmat qilish O'zbekiston Respublikasi barqarorligi va farovonligining kafolati hisoblanadi.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, Konstitutsiyada fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklari, jumladan, davlat xizmatchilarining huquq va erkinliklari inson huquqlarining xalqaro standartlariga muvofiq himoya qilinadi. Konstitutsiya qonun oldida tenglik tamoyillarini belgilab beradi va turli sabablarga ko'ra kamsitishlarni taqiqlaydi, bu davlat xizmatchilari uchun teng imkoniyatlar kafolatlarini o'z ichiga oladi. Konstitutsiyada davlat xizmatini tashkil etishning asosiy prinsiplari va normalari, shu jumladan davlat xizmatchilari faoliyatini tartibga soluvchi davlat organlarining tuzilmasi, vakolatlari va funksiyalari belgilangan. Shu bilan bir qatorda Konstitutsiyada davlat xizmatchilarining majburiyatlari, jumladan, qonunlarga rioya qilish, jamoat manfaatlariga sodiqlik, kasbiy mahorat va axloqiy me'yorlar ham e'tiborga olingan.

Konstitutsiyada mustahkamlangan ushbu va boshqa qoidalar O'zbekiston Respublikasida davlat xizmatchilarining huquq va majburiyatlarini belgilash uchun asos yaratadi. Ular davlat organlarining samarali va qonuniy faoliyatini ta'minlashga, shuningdek, xodimlarning o'zlari va mamlakat fuqarolarining huquq va manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023-y., 03/23/837/0241-son; <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. Muhamedov H. Xorijiy mamlakatlar davlat va huquqi tarixi – T.: 2018
3. Muqimov Z. O'zbekiston davlati va huquqi tarixi – T.: 2021
4. Bito'rayev O'.B. Siyosatshunoslikka kirish. – T.:2017
5. Saidov A. Davlat va huquq asoslari T.: 2021
6. Odilqoriyev X. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. - T.: Adolat, 2018
7. Исламов З. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории). - Т.: Адолат, 2001
8. Islomov Z.M. Davlat va huquq nazariyasi. - T.: Adolat, 2007
9. Ahmedshayeva M. Davlat mexanizmi va hokimiyatlar bo'linishi. O'quv qo'llanma. - T.: TDYI, 2005
10. Yangi O'zbekistonning Yangi Konstitutsiyasi xalqimiz muallifligida yaratiladi – <https://constitution.uz/>
11. Yangi O'zbekistonda yangi tahrirdagi Konstitutsiya – <https://iaau.uz/oz/news/2092>
12. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy Sudining qarori: "O'zbekiston Respublikasi O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi qonunchilik palatasining "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy Qonuni loyihasi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi referendumini o'tkazish haqida"gi qarorining (ilovasi bilan) O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga muvofiqligini aniqlash to'g'risidagi ish yuzasidan" – <https://lex.uz/ru/docs/-6405731>
13. Yangi o'zbekistonning yangi Konstitutsiyasi! – <http://marifat-ziyo.uz/articles/constitution16>